

מסורת הש"ס

(א) לעיל ד' (ב) ו'ל רש"י מנחות ז' ד' דיעבד ועל דקרקין חוץ המעלה על שם עובדיה (ג) ו'ע' פירש"י לקמן כ' ד' דיעבד (ד) צ"מ כ"ה (ה) ג'ש אלה הטוען וע"ש חוץ מ"ש בשם הירושלמי (ו) נצרכות ו'ע"ל (ז) טעם כ"ה (ח) גיר' רש"י הו"ל (ט) ג'ש אלה הטוען וע"ש (י) ג'ש אלה הטוען וע"ש (יא) ג'ש אלה הטוען וע"ש (יב) ג'ש אלה הטוען וע"ש (יג) ג'ש אלה הטוען וע"ש (יד) ג'ש אלה הטוען וע"ש (טו) ג'ש אלה הטוען וע"ש (טז) ג'ש אלה הטוען וע"ש (יז) ג'ש אלה הטוען וע"ש (יח) ג'ש אלה הטוען וע"ש (יט) ג'ש אלה הטוען וע"ש (כ) ג'ש אלה הטוען וע"ש

גילון הש"ס

גמ' בן שהוא מתחמא. ע"י מנחות דף טו ע"ב תד"ה כ"ק רננס:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה הכי קאמר כי ליה דיעבד. י"ב לראשונה:

לעו"י רש"י

פורפיי"ש. אהה טועה טורל.

רבינו הגנאל

סדר תעניות האילו האמור ברביעה ראשונה כו'. תרצה רב יהודה הכי. סדר תעניות האילו בזמן שיצתה רביעה ראשונה ושניה ולא ירדו גשמים, אבל אם ירדו גשמים וצמחו ורעים וחזרו ושנו, כלומר כמשו, מתריעין עליהן מיד. ודוק שנו בעיני כמיש, אבל יבשו לגמרי אף על גב דהדרו אקון אין מתריעין עליהן. פי' אקון, שחזרו לירוקות, כלומר חזרו לחיותן. ורבותינו הגאונים ד' לברכה אמרו, האי אקון אקנתא שחוק עליהן (כ' פ"ב) וארמיה, ובלשון הזה הוא בגיטין בפרק (מי שאחוו קורדייקוס) [כל הגנן]. (כ"ב) פ"ב פרציה דהוה קלא. ורע תבואה שהיא תחת אבן צוחמת. פי' קלא מילת שקל קלא פתח ביה. למה בעצרת. פי' רב יהודה מכה הבאה לידי בעצרת. [אר"י נהרא אנהרא]. והוצרכו האנשים המתפללים מים מזה הנהר לילך לנהר אחר.

(א) כל הסגור שייך לעיל בגמלא דף ט' ד'.

רבינו גרשום

שלישית להתענות. ומי אמרת לאלתר ברביעה ראשונה מתענין. אבל יבשו לא. דכיון שיבשו לית להו תקנתא כלל, שוא. דאקון. שנואה להן קצת תקנה. נהרא אנהרא בעצרת. כשצריכין להביא מים מנהר זה להשקות שדות שעל נהר אחר, לפי שאין באותו נהר אחר מים כדי שיפוק להשקות שדותיו, והו סימן בעצרת.

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

י"ט

עין משפט
נר מצוה

ה"ג חוטה העיר מסענה ומסענה וכל סביבותיה מסענות ולא מסעיות. ולפיכך מתענות (א) שאותה העיר שלא ירדו עליה גשמים תלך לקנות התבואה בצוטה העיר ויהיה זה רעב: או מפולג. שמונותיה והצמים נופלין צרות: מסעיות כ"מ. אם (א) יראו באספמיה מתריעין צבצב צבצב מתריעין באספמיה כדקתני טעמא כפיסא מפני שהיא מכה מהלכת אם צמקוס אחד היא מתריעין עליה כל השומעין כדי שלא תכא עליהן: שדפון. בתצוה: ירקון. חולי: חיה רעה. משכלת בני אדם: חרב. חילות ההולכין להרוג ולהשחית בכל מקום: מלא סגור. מפרש בגמ' (א) לעריסה. בא"י: באשקלון. בארץ פלשתיים: ועל אשקלון וא"צ. שהיא חיה רעה ומכה מהלכת היא: שראו. וצאו צעיר: מסעיות. צענו: המטורפת. מלשון טרף אצבא (ברכות ד' פ"ב). ומלשון ציפה טרופה (עירובין פ"ב מ"ד) כו' כדמפרש בפרק שלמעלה (ד' פ"ד): שמעון הסיימי. מתמנה היה: שלא סבא. לישא מעליה נקט: מרוב גשמים. לא כגון שיערה על עיר אחת ועל עיר אחת לא ירדה שם ודאי שמהין לקללה כדאמר רב יהודה (לעיל ו'): תמטר (א) מקום מטר שמקלקל תבואה אלא כבר ירדו וטורח הם לזני אדם אבל חין מקלקלין תבואות. וטעמא מפרש בגמרא (א) למה אין מתריעין: סגורי פסחים. שם בתצוה ושל חסם הן ומטלטלין אותן שלא ימוקו בגשמים: גשמי צרות. שיפוע גשמים למללות צרות: ונדבום. ראו ועין יפה: אבן טעוין. אבן טעוין הינה צירושלים וכל מי שאצדה לו אצדה כו' צבצב מלישא (ד' פ"ב): נדבום. (א) על כבוד הרב: מסעטה. פורפיי"ש בלע"ז: ישמח אביך ואמך ותגל וילך: גמ' רביעה ראשונה ושניה לשאלך על פי שלא ירדו גשמים לא בראשונה ולא בשניה לא היו מתענין אלא שולין. וקשין ממני דקתני סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה וצרייתא אהדדי: הכי אבנן כו'. (א) וכגון רביעה ראשונה שניה ושלישית דכולי יורה קרי ליה רביעה [א] כך שמעתי: דוקא נספנו. דכי נסתנו ודאי הוא דמתריעין מיד דלכך להתפלל עליה (א) שיחזיר צופי תקנתן: אבן יבשו. לא לרץ דמכאן ואילך לא יועיל והוה תפלת שזא חפילו יבשו כשהן חטין עדיין דקין חפילו הכי לא מתריעין: הכי גרסין פשיטא (א) שנו תנן לא נריכא דאקון מהו דמימא כו': דאקון. שעלו צקנה שנתקנו מעט לאחר שמתענינו: מהו דמימא אקנתא מילתא היא. דהואיל ונתקנו מעט אם יתפלל מועיל להם קא

לא צריבא דאקון. פי' לאחר שעלו צקנה נתיבשו מהו דמימא אקנתא מילתא היא פי' דהואיל ועלו צקנה ולא נתבשלו כל זורכס ליבעי התרעה קמיל דללו מילתא היא: נהרא אנהרא בצורתא. פי' (א) (ב) (הכי) בשאין תבואה צעיר ויש הרבה בשאר עיירות ויכולין להביא מזו לזו היינו מקרי צורת ולא מקרי רעב (א) ומאחר שיכולין להביא ע"י הנהר דליכא אלא טרחא ועירא ומהאי כלומר מדבר מועט כזה אין מתריעין מדינתא אמדינתא פירוש שרץ להואיל ממדינה למדינה אחרת ע"י חמורים וסוסים ואז מתריעין דאי אפשר להביא בשפע כ"כ כמו בספינות ל"א נהרא אנהרא כלומר אם יבש הנהר זה ולרץ להסב נהר אחר לכאן אי נמי לרץ להתמין עד שיגדל הנהר האחר ויבא בכאן זה צורת ולא מתריעין מדינתא אמדינתא אם יבשו כל הנהרות שזו העיר ולרצין להביא מים מעיר אחרת כפנה וקשה דצמתי משמע דאצורת (א) מתענין דקתני מתריעין עליהן מפני שזאת מכת צורת ויש לומר דמכת צורת דמתמי' הו כו' דכפנה כלשכ פירשתי שמתח חטה ילא חוט ומשום הכי מתריעין אע"ג דעדיין אינו רק צורת הואיל וסופו רעב מתריעין אע"ג דלכתי לא הו כפנה אצל לעולם אין מתריעין על מכת צורת אי לא מני לצא לרעב ולחכי קאלמר הכא דנהרא אנהרא דלא הו אלא כי צורתא ולא מתריעין:

א אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות רבי עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות = וכן עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות רבי עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות = איהו דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה (ב) הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר ד על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירדון ועל הארבה ועל החסיל ועל החיה רעה ועל החרב מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשקלון ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן רבי יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראו: (א) על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה נכרים או נהר ועל הספינה המיטרפת בים ר' יוסי אומר (א) לעזרה ולא לצעקה שמעון התימני אומר אף על הדבר ולא הודו לו חכמים: על כל צרה שלא תבא על הצבור מתריעין עליהן = חוץ מרוב גשמים מעשה שאמרו לו לחוני (א) המעגל התפלל שירדו גשמים אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו התפלל ולא ירדו גשמים מה עשה א עג עוגה ועמד בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחהם על בניך התחילו גשמים מנמפין אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות התחילו לירד בזעף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו בתיקן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים באו ואמרו לו כשם שהתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להן אמר להם (א) צאו וראו אם נמוחית אבן (א) הטועין (א) שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גזורני עליך (א) נידוי אבל מה אעשה לך שאתה מתחמא לפני המקום ועושה לך רצונך = כבן שהוא מתחמא על אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל וילדתך: (א) (מתני') היו מתענין וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה לא ישרימו לאחר הנץ החמה ישלימו ר"א אומר = קודם הצות לא ישרימו לאחר הצות ישלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם הצות אמר להם ר' טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב וכאו בין הערבים = וקראו הלל הגדול: גמ' סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה ורמינהי רביעה ראשונה ושניה לשאלך עליהן ורעו ולא צמחו אי נמי צמחו וחזרו ונשתנו מתריעין עליהן מיד אמר רב נחמן דוקא נשתנו ל אבל יבשו לא פשיטא נשתנו תנן לא צריכא (א) דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמשמע לן: וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו': מאי מכת בצורת אמר רב יהודה אמר רב מכה המביאה לידי בצורת אמר רב נחמן נהרא אנהרא בצורתא

ב א מיי פ"ב מהלכות תענית ה"ב טו"ש"ע א"ח סי' תקנו ספק א טע"ב ד' ב ג מיי שם הל' (א) ז ד [צ"ל טו"ש"ע שם ספק ד' ד מיי שם הל' י א טו"ש"ע שם ספק ח טו: דה מיי שם הלכה י טו"ש"ע שם ספק ו: ו מיי שם הלכה יא טו"ש"ע שם ספק ח: ז ד ח מיי שם פ"א ה"ו ופ"ב מהלכות שבת הלכה כד' סמך ענין ל טו"ש"ע שם ספק יג וסי' רמב"ם ט ו' וסי' שטט סמ"ח: ח ט מיי פ"ב מהל' תעניות הל"טו טו"ש"ע א"ח סי' תקנו ספק יא: ט י מיי שם פ"א הלכה טו טור ש"ע א"ח סימן תקסט ספק א וסי' תקנה ספק יא: י ב מיי שם טו"ש"ע א"ח סי' תקנה ספק יא: יא ל מיי שם פ"ב הלכה טו טו"ש"ע א"ח סי' תקנה ספק יא: ספק ח:

תורה אור השלם

1. ישמח אביך ואמך ותגל וילדתך: משלי כ' כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ג' מים בג' ימים זה אחר זה (ב) הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר חמור וי"ב ס"א אין זה: (א) שם ר' יוסי אומר לגמרי ולא לנפקא. י"ב ע"י פירושו דף י' ע"א: (א) שם אהלמה חוץ אהה נחזית לעיל דגדרת אהה לא יריכא (ב) שם לא יריכא דהדר אקון מהו דמימא: (א) רש"י ד"ה הי"ג אהה כי' לפיכך מתענות מפני שאותה העיר וכו' המפולג בלחמה שסביבותיה ויהיו צה רעב: (א) ד"ה מתייעש כ"מ טס נהרא באספמיה פי' שהיא מכה מהלכת ולפיכך אף אם צמקוס אחד: (א) ד"ה גמ' מכת צורתא על כבוד הרב שהייה דבריה לאמרי לא כך שאלתי הסי': (א) ד"ה הכי קאמר כי' כלומר סדר תעניות אלו אמרו בשביל רביעה ראשונה משכבה מכל וכל כגון רביעה ראשונה: (א) ד"ה דוקא כי' להמפלג עליהן שיחזרו צופי תקנתן אבן יבשו לא לרץ כי' ויבא תפלת שזא חפילו ומה"ל אבן יבשו. כשהן חטין עדיין כו': (א) ד"ה הי"ג שפסקו נשתנו תנן לא דמימא דהדר אקון מהו דתימא כי' דאקון שעלו כי' שמתענינו מהו דמימא ד"ה דאקנתא ללו מילתא ד"ה וסי' (א) רוב' ד"ה הלא כי' שאין לל"ל וימית הכי מתקן: (א) בא"י ולא מקרי רעב דמאחר שטולטו כי' ועירא ומא"י מילתא כלומר כי' ע"י חמורים וסוסים כפנא וכו' וחו מתריעין: (א) בא"י דצמתי משמע דאצורת מתריעין דקתני מתריעין כי' כאשר פירשתי שמתח חטה יו אע"ג דעדיין אינו רעב כ"א צורת האיל:

לא צריכא דאקון. שעלו צקנה מהו דמימא אקנתא מילתא אקנתא מילתא היא פי' דהואיל ועלו צקנה ולא נתבשלו כל זורכס ליבעי התרעה קמיל דללו מילתא היא: נהרא אנהרא בצורתא. פי' (א) (ב) (הכי) בשאין תבואה צעיר ויש הרבה בשאר עיירות ויכולין להביא מזו לזו היינו מקרי צורת ולא מקרי רעב (א) ומאחר שיכולין להביא ע"י הנהר דליכא אלא טרחא ועירא ומהאי כלומר מדבר מועט כזה אין מתריעין מדינתא אמדינתא פירוש שרץ להואיל ממדינה למדינה אחרת ע"י חמורים וסוסים ואז מתריעין דאי אפשר להביא בשפע כ"כ כמו בספינות ל"א נהרא אנהרא כלומר אם יבש הנהר זה ולרץ להסב נהר אחר לכאן אי נמי לרץ להתמין עד שיגדל הנהר האחר ויבא בכאן זה צורת ולא מתריעין מדינתא אמדינתא אם יבשו כל הנהרות שזו העיר ולרצין להביא מים מעיר אחרת כפנה וקשה דצמתי משמע דאצורת (א) מתענין דקתני מתריעין עליהן מפני שזאת מכת צורת ויש לומר דמכת צורת דמתמי' הו כו' דכפנה כלשכ פירשתי שמתח חטה ילא חוט ומשום הכי מתריעין אע"ג דעדיין אינו רק צורת הואיל וסופו רעב מתריעין אע"ג דלכתי לא הו כפנה אצל לעולם אין מתריעין על מכת צורת אי לא מני לצא לרעב ולחכי קאלמר הכא דנהרא אנהרא דלא הו אלא כי צורתא ולא מתריעין:

לא צריכא דאקון. שעלו צקנה מהו דמימא אקנתא מילתא אקנתא מילתא היא פי' דהואיל ועלו צקנה ולא נתבשלו כל זורכס ליבעי התרעה קמיל דללו מילתא היא דלשון דאקון אקנתא מילתא היא. דהואיל ונתקנו מעט אם יתפלל מועיל להם קא